

**O'ZBEKISTONDA ALOHIDA TA'LIMGA EHTIYOJI BO'LGAN BOLALAR
UCHUN TASHKIL ETILGAN TA'LIM YO'NALISHI USULLARI**

**Andijon davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar fakulteti biologiya
yo'nalishi 202- guruh talabasi
Rayimjonova Shohida Odinajon qizi
Email: @rayimjonovaumida478@.com**

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15226611>

Annotatsiya: Ushbu maqola imkoniyati cheklangan bolalarning o'sib kamol topishi, rivojlanishi, ta'lim olishi va jamiyatda o'z o'rinlariga ega bo'lishlari uchun e'tibor berilishi kerak bo'lgan masalalar, muammolar va ularning yechimi hamda O'zbekistonda bu borada olib borilayotgan islohotlar, korreksion pedagogika, inklyuziv ta'lim kabi sohalarining mamlakatimizdagi rivojiga maxsus maktab internetlari, uyda yakka tartibdagi ta'lim, gospital ta'lim jarayonlari bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Inkyuziv ta'lim, korreksiya, anomal, differensial ta'lim, gospital ta'lim, deffektologiya, integratsiyalashgan ta'lim, konvensiya, pedagogika, rivojlanish.

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli umumiy o'rta ta'lim berishni taminlashdan iborat. Maktablar alohida ta'lim olish ehtiyoji bolgan bolalar va ularning ota-onalariga korreksion pedagogik yordam olishida va kasbga yo'naltirishda har tomonlama yordam ko'rsatadi.

2021-2022 o'quv yilidan boshlab boshlang'ich tayanch korreksion sinflarda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berish moslashtirilgan (adaptiv) o'quv dasturlari asosida amalga oshiriladi. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga individual ta'lim dasturlarini o'zlashtirishda maxsus pedagoglar va tyutorlar (yordamchi) tayilandi. Nogironligi bo'lgan shaxslarning ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda professional ta'lim muassasalari uchun umumiy davlat granti asosida qabul ko'rsatkichlarining 2%gacha bo'lgan qismi ushbu shaxslarga ajratildi. alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun tashkil etilgan ta'lim turlari turli shakllarda amalga oshiriladi. Ushbu ta'lim tizimi nogironligi yoki maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalarning ta'lim olish imkoniyatlarini ta'minlashga qaratilgan. Maxsus maktab internatlar bu tizimda muhim rol o'ynaydi. Quyida O'zbekistondagi maxsus maktab internatlarning asosiy xususiyatlari va faoliyatlari keltirilgan: Maxsus maktab internatlar:

Ta'lim tizimi va maqsadi :

Maxsus maktab internatlar nogironligi yoki o'qishga maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan ta'lim muassasalari bo'lib, ular quyidagi maqsadlarni amalga oshiradi:

Maxsus ehtiyojlar: Bolalarning maxsus ehtiyojlarini hisobga olib, ular uchun individual ta'lim dasturlari va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etish.

To'liq ta'lim: Bolalarga umumiy ta'lim dasturlaridan foydalanib, sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish metodlari va dasturlari.

Maxsus maktab internatlar ta'lim dasturlarini bolaning individual ehtiyojlariga mos ravishda moslashtiradi. Bu dasturlar quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

O'quv materiallari: Maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun o'quv materiallari, metodik qo'llanmalar va texnologiyalar.

Differensial yondashuv: Ta'lim jarayonida differensial yondashuvlarni qo'llash, bolalarning individual rivojlanish darajalariga qarab ta'lim berish.

Qo'shimcha darslar: Maxsus mavzular yoki ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qo'shimcha darslar va mashg'ulotlar.

3. Maxsus xizmatlar:

Maxsus maktab internatlar quyidagi xizmatlarni taqdim etadi:

Psixologik yordam: Bolalarning hissiy va psixologik ehtiyojlarini qondirish uchun psixologik maslahat va terapiya xizmatlari.

Tibbiy xizmatlar: Jismoniy va ruhiy sog'liqni saqlash, reabilitatsiya va boshqa tibbiy xizmatlar.

Reabilitatsiya dasturlari: Jismoniy terapiya, logopediya, va boshqa reabilitatsiya xizmatlarini o'z ichiga olgan dasturlar.

4. Pedagogik yondashuvlar :Maxsus maktab internatlarda pedagogik yondashuvlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Individual yondashuv: Har bir bolaning individual ehtiyojlari va qobiliyatlariga qarab ta'lim va reabilitatsiya dasturlari.

Jamoaviy ishlash: Bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun jamoaviy faoliyatlar va guruh ishlari.

5. Ta'lim muhitini yaratish :Maxsus maktab internatlar quyidagi muhitni yaratadi:

Xavfsiz muhit: Bolalar uchun xavfsiz va qulay ta'lim muhitini yaratish.

Qulay sharoitlar: Jismoniy ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun maxsus moslashtirilgan binolar qurish. 1993-yil 1-dekabrda 153ta 1993-yil 1-dekabrda 153ta mamlakat bola huquqlari haqidagi konvensiyani ratifikatsiya qilish yo'li bilan o'zlarining bolalar kelajagini muhofaza qilishga tayyorliklarini ko'rsatdilar. Bu konvensiya butun jahon bolalariga xos bolalar huquqlari to'g'risidagi Birlashgan Millatlar Tashkilotining shartnomasidir. Bu borada Yangi O'zbekistonda ham amalga oshirilayotgan islohotlar ko'lami ancha keng. Xususan 2020-yil 13 oktabdagi o'zbekiston respublikasi prezidentining PQ-4860 sonli "Alohida talim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga talim tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq Vazirlar Mahkamasi alohida talim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun inklyuziv talimni rivojlantirishga doir bir qator normativ huquqiy hujjatlarni tasdiqladi. 2020-2025 yillarda xalq talimi tizimida inklyuziv talimni rivojlantirish konsepsiyasi tuzildi.

O'zbekistonda inklyuziv talimni rivojlantirish , alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga talim tarbiya berish tizimini takomillashtirish hamda ularga ko'rsatiladigan talim xizmatlari sifatini yaxshilash bo'yicha quyidagi asosiy ustuvor vazifalarni nazarda tutadi:

1. Alohida ta'limga ehtiyoji bor bolalar o'qiydigan talim muassasalari binolariga qo'yiladigan talablarni ishlab chiqish va tasdiqlash.

2. Ushbu talim muassasalarini kerakli adabiyotlar, o'quv qurollari, turli kasblar bo'yicha o'qitish uchun moddiy texnik baza va jihozlar bilan taminlashga qaratilgan chora tadbirlarni amalga oshirish.

3. Inklyuziv talim tizimi tashkil etish talim muassasalarini maxsus asbob- uskunalar bilan (yuk ko'tarish moslamalari, panduslar, panjara va boshqa) berdi. Bu borada bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiya maxsus ehtiyojli bolalarning ta'lim olish huquqini ham kafolatlangan. Aynan 28-modda —Ta'lim insonning siyosiy huquqi, deb nomlangan bo'lib, unda ishtirokchi davlatlar barcha bolalarning ilm olish huquqini e'tirof etadilar, hamda ana shu huquqni teng imkoniyatlar asosida amalga oshirishga asta - sekin erishish maqsadida, bepul va majburiy boshlangich ta'limni joriy etadilar,- deyilgan. Ushbu modda maxsus ehtiyojli bolalarning ham ta'lim olishlarini, ular uchun ham ta'limning majburiy ekanligini korsatib turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoxmaxmudova. R. Sh Inklyuziv ta'lim (Xalqaro va O'zbekiston tajribasi) Toshkent - 2011

2. X.N. Muzaffarova, D. Tangirova "Inklyuziv Ta'lim" fani bo'yicha o'quv metodik qo'llama 2011y.

3. F. Qodirova va b. Maxsus pedagogika asoslari. O'quv qo'llama 2023y.

4. I. Oxunov . V. Axmedova. "Inklyuziv ta'lim. Gospital pedagogika ." o'quv -uslubiy majmua. Andijon. 2024y.